

**ТВОРЧАЯ І ДАКУМЕНТАЛЬНАЯ СПАДЧЫНА
У. КАРАТКЕВІЧА ЯК ГІСТАРЫЧНЫЯ КРЫНІЦЫ
І АБ'ЕКТЫ МУЗЕЙНАГА ПАКАЗУ
(па матэрыялах Беларускага дзяржаўнага архіва-музея
літаратуры і мастацтва)**

А. Я. Паўлава,

*кандыдат гістарычных навук, дацэнт,
дацэнт кафедры гісторыі Беларусі і музэязнаўства
Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў*

Сярод фондаў асабістага паходжання, якія захоўваюцца ў Беларускам дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва (БДАМЛМ), ёсць і фонд выдатнага беларускага літаратара Уладзіміра Караткевіча, якому 26 лістапада 2020 г. споўнілася б 90 гадоў. У свой час беларускі паэт Максім Танк так выказаўся пра творчасць пісьменніка: «Станешь читать В. Караткевича – не оторвешься. Он дотошный историк, вдумчивый прозаик, тонкий поэт. Кроме того, он заполнил в белорусской литературе «белое пятно», создав и развил до классических образцов жанр исторического романа».

Нягледзячы на прынцып недраблення архіўнай спадчыны, так было наканавана лёсам, што архіў знакамитага пісьменніка захоўваецца ў дзвюх установах – БДАМЛМ і Цэнтральнай навуковай бібліятэцы Нацыянальнай акадэміі навук (асноўны архіў: больш за 1600 адзінак захавання). Менавіта сам пісьменнік так размеркаваў свой архіў паміж гэтымі ўстановамі. Акрамя таго, фотадакументы пра Караткевіча захоўваюцца і ў Беларускам дзяржаўным архіве кінафотафонадакументаў у г. Дзяржынску, занальным дзяржаўным архіве ў г. Оршы, каля 650 дакументальных і рэчавых крыніц ягонаў спадчыны знаходзяцца ў музеі ў Оршы.

Дакументы і творчыя матэрыялы Караткевіча размеркаваны ў БДАМЛМ у асабістым фондзе № 56. Рукапісная частка складае два вялікія комплексы. Значная колькасць – аўтографы, рукапісы твораў на беларускай і рускай мовах, перададзеныя ім самім і сабраныя архівістамі, утварылі два вопісы фонду № 56. Акрамя таго, матэрыялы Караткевіча можна знайсці ў архіўных фондах устаноў, з якімі была звязана творчая дзейнасць

пісьменніка (выдавецтвы, рэдакцыі часопісаў і газет, кінастудыя «Беларусьфільм»).

Першае паступленне спадчыны пісьменніка адбылося ў лістападзе 1964 г., другое – у 1976-м. У 1992 г. апрацаваныя дакументы аб'яднаны ў вопіс № 1 фонду № 56. Усяго ў гэты вопіс уключана 46 адзінак захавання (з іх 13 – асабліва каштоўныя), утрымоўваюць 120 дакументаў за 1953–1990 гг. На працягу дваццаці гадоў фонд Уладзіміра Караткевіча папаўняўся дакументамі ад А. І. Мальдзіса, ад Т. Ю. Куляшовай – дачкі добрага сябра пісьменніка Ю. К. Гальперына, ад устаноў і прыватных асоб. Публікацыі пра творы пісьменніка, рэцэнзіі, інтэрв'ю з ім сабраны супрацоўнікамі архіва-музея. Пасля сістэматызацыі і апрацоўкі ў 2010 г. яны склалі вопіс № 2, які мае 37 спраў (257 дакументаў) за 1954–1984 гг., асобныя дакументы датуюцца 1985–2007 гг.

Сярод творчых матэрыялаў пісьменніка ў асабістым фондзе вылучаюцца аўтографы першапачатковага падрабязнага плана і характарыстыкі герояў рамана «Каласы пад сярпом тваім». У фондзе часопіса «Полымя» знаходзяцца 7 папак рамана «Каласы пад сярпом тваім», гэта машынапісныя старонкі са шматлікімі рэдактарскімі праўкамі. Каштоўнасць дакумента ў тым, што машынапіс уяўляе з сябе поўны варыянт рамана, які пасля рэдагавання выйшаў у свет з вялікімі скарачэннямі.

Матэрыялы фонду дазваляюць пазнаёміцца з рукапісам рамана «Леаніды не вернуцца да Зямлі» («Нельга забыць») з падрабязным планам твора. У архіўным зборы першапачаткова знаходзілася і карэктурна рамана, якую ў 1978 г. пісьменнік забраў для працы. Сярод матэрыялаў першага вопісу можна вызначыць главу з кнігі «Кастусь Каліноўскі». Захоўваюцца ў БДАМЛМ апавяданні пісьменніка, напісаныя ў 1960-я гады, сярод іх «Маленькая балерына» (на беларускай мове), «Раман Ракута» («Сівая легенда»), «Аліва і меч», «Крыж Аняліна», эсэ «Летапісец» пра Максіма Багдановіча.

У архіўным асабістым зборы ёсць аўтографы паэтычных твораў: гэта «Балада аб нашэсцях», вершы «Раманс», «Бог вайдаецца з беларускімі прозвішчамі», «На радзіме», «Вуліца касманаўтаў», «Прысяга мове», «Дзяўчынка пад дажджом», «Чашы слёз», а таксама «Слова Міцкевічу» (верш у прозе).

Амаль усе чарнавікі і аўтографы вершаў 1950-х гг. маюць на палях малюнкi пісьменніка, што робіць іх асабліва каштоўнымі і цікавымі для даследчыкаў [2, арк. 1; 4, арк. 1; 5, арк. 1, 2]. Караткевіч плённа працаваў і ў галіне мастацкага перакладу. Цікавым падаецца артыкул «Нататкі саманадзейнага невука...» пра пераклад паэзіі Дж. Г. Байрана на беларускую мову [6].

У інтэрв'ю «Любую справу рабіць хвацка» пісьменнік расказваў, як пачынае працу над тым ці іншым творам: «Калі я ведаю аб чым пісаць, я ведаю і як пісаць. Таму ў мяне практычна няма чарнавікоў. Ёсць толькі накіды сюжэта. Накіды гэтыя падобныя на галаваломку, сам чорт нагу зломіць. Там усё: героі, абстаноўка, планы месца дзеяння, жыллё дзейных асоб аж да таго, што відаць з кожнага акна, падрабязныя біяграфіі герояў, манеры герояў, іхнія ўчынкі і іншыя дэталі. Абдумаю як след – сядваю за стол» [9, арк. 2, 3].

Сведкі такой працы – чарнавыя накіды і задумкі сюжэтаў і пастаноўкі п'ес. Сярод дакументаў, датаваных 1963 г., можна пачытаць прапановы аўтара акторм, якія будуць задзейнічаны ў руне «Кастусь Каліноўскі». Першы ліст змяшчае агульную інфармацыю: руна ўяўляе з сябе трагедыю ў 3 актах з інтэрмедыямі, пралогам і эпілогам, месцамі падзей пазначаны Беларусь, Нёман, Вілія. Ён бачыў у якасці выканаўцаў некаторых роляў канкрэтных асоб. Пісьменнік пазначыў: «...пісаў п'есу, нібы маючы перад вачыма некаторых актораў. У асобных выпадках цвёрда спадзяюся, што толькі яны і падыходзяць для створаных вобразаў. Таму мне хацелася, каб рэжысёр праверыў схожасць свайго ўяўлення з маім і, калі гэта магчыма, згадзіўся са мной». Так, насупраць персанажа «чортаў бацька» напісана: «Глебаў і толькі ён», насупраць графа Мураўёва – «Рахленка і толькі ён». Наконт выканаўца ролі пашпартыста Караткевіч напісаў наступнае: «Цікава было б правесці эксперымент. І, калі актор адчувае сваю сілу, даць яму адразу 3 ролі, непадобныя адна на адну, розных па грыму і касцюму, але ў чымсьці, магчыма, у характары падобных: роль чортава бацькі, Шоціка і пашпартыста. Тут можна вар'іраваць бясконца для Глебава і Бараноўскага». Караткевіч там жа папрасіў рэжысёра не паказваць гэты ліст акторм, каб не псаваць іхніх адносін «да і без таго няшчаснага аўтара» [3, арк. 3].

Характарызуючы галоўных герояў, аўтар пазначыў, што «нашыя героі проста людзі, выключныя людзі, вельмі страсныя, добрыя і чалавечныя. Яны робяць тысячы памылак, але з гэтай прычыны яшчэ больш дарагія нам, бо іхнія памылкі таксама ад любові». На думку пісьменніка, яго твор уяўляў з сябе песню, паданне. А людзі ў паданні павінны быць значна цішэйшымі і стрымана рамантычнымі. Такі падыход, меркаваў Караткевіч, асабліва датычыў сімвалічных сцэн, «героі якіх нават рухаюцца запавольна, нават гавораць глухавата, нават жэстыкулююць амаль аднымі скупымі рухамі рук».

Цікава, што ў дакументах тэатра імя Янкі Купалы захавалася пратакол пасяджэння мастацкага савета ад 22 мая 1963 г., на якім была прачытана і абмеркавана «Руна пра Кастуся». З пратакола вынікае, што шлях твора ад напісання да пастаноўкі на сцэне быў няпросты. Так, падчас абмеркавання памочнік галоўнага рэжысёра Ю. П. Гаўрук выказаў думку «... у аўтара багатая фантазія. Фантазія мае асаблівасць цячы як рэчка. У п'есе многа філасофіі аўтара, а не Каліноўскага, якая без болю можа быць выкінута... П'еса таленавітая, напісана таленавітым чалавекам, але трэба кроіць, не шкадуючы». Народная артыстка СССР Л. І. Ржэцкая заўважыла, што рэжысёру трэба было спачатку дапрацаваць п'есу з аўтарам да гатоўнасці, а потым прадстаўляць калектыву. Магчыма, з гэтых прычын пастаўлена п'еса была толькі ў 1978 г. і не на сцэне Купалаўскага, а тэатрам імя Я. Коласа ў Віцебску [14, арк. 25–27].

Пісьменнік адводзіў значную ролю папулярызацыі культуры праз кінамастацтва. Сведкамі кінематаграфічнай дзейнасці Караткевіча з'яўляюцца аўтографы сцэнарыяў мастацкіх і дакументальных фільмаў «Гневное солнце палящее», «Дзікае паляванне караля Стаха», «Легенда о бедном дьяволе и об адвокатах сатаны», кінаавел «Чаша весов» і «Только звёздный плащ».

Вялікую каштоўнасць мае сабраная сярод дакументаў асабістага фонду пісьменніка яго эпістальная спадчына. Тут абавязкова неабходна звярнуць увагу на стыль і манеру напісання лістоў Караткевіча да блізкіх яму людзей. Кожны ліст пачынаецца з сяброўскіх жартавых зваротаў у адпаведнасці з

настроем аўтара, які не паўтараецца з ліста ў ліст. Часам звароты ўтрымліваюць адсылку да пэўных гістарычных эпох.

У якасці прыкладу можна прывесці перапіску Караткевіча з сябрам, архітэктарам Ю. Гальперыным. Гэтае ліставанне стала каштоўным здабыткам Нацыянальнага архіўнага фонду ў 2007 г. дзякуючы літаратуразнаўцу А. Л. Вераб'ю. Матэрыялы перадала ў архіў-музей дачка Ю. Гальперына. У асабісты фонд пісьменніка трапілі 87 лістоў (1954–1963) маладога Караткевіча да сябра Юрыя Гальперына, у якіх змешчаны 16 малюнкаў і 40 аўтографаў вершаў. Аналізуючы аўтографы, можна заўважыць, што яны не што іншае, як варыянты вядомых у іншых рэдакцыях вершаў Караткевіча.

Перапіска з сябрам Ю. Гальперыным дае добрае ўяўленне аб поглядах Караткевіча на розныя бакі жыцця і творчасці. Чытаючы лісты, можна здзівіцца таму неверагоднаму ахопу тэматыкі, колькасці імёнаў, якія аўтар прыгадвае ў сваіх лістах. Ён пастаянна чытае творы мастацкай літаратуры, глядзіць мастацкія і навукова-папулярныя стужкі, выказвае свае меркаванні. З лістоў, напісаных адметным прыгожым і разборлівым почыркам, можна даведацца, што пісьменніку не проста было сумяшчаць літаратурную дзейнасць з працай настаўніка ды дадатковымі грамадскімі абавязкамі. Канікулаў ён чакаў не менш, чым вучні. У лістах Караткевіч дазваляе сабе падзяліцца з сябрам думкамі пра магчымыя і неабходныя змены ў сістэме школьнай адукацыі.

Вывучаючы перапіску пісьменніка з сябрам, можна зрабіць выснову, што ён цікавіўся і манументальным мастацтвам. У адным з лістоў Уладзімір Сямёнавіч выказаў свой погляд на тое, які помнік Беларусі можна паставіць у сталіцы рэспублікі. Вось як літаратар ахарактарызаваў сваё бачанне: «Я бы вообщэ стварыў помнік Беларусі, многафігурны, большой, совмешчаюшы в себе и фигуры. И барельефы, и прочее. У ног плотніка [разместились бы] крестьянин повстанец, воин в доспехах и мирный слепой с поводырем, яркие типы. На барельефах важнейшие события из истории Белоруссии: Крутогорская битва, битва под Герцике, Грюндвальд, разгром Гаркушей войск Мирского, трагедия Пинска, восстания Воцилы и Калиновского, мужики в войну 1812 г., революция, последняя вой-

на. Вокруг фигуры из народного эпоса и Скорина... Здорово было бы, просто превосходно» [8, арк. 1, 2].

У іншым лісце пісьменнік падзяліўся ўражаннем ад выставы праектаў помніка Янку Купалу. Лепшы, на ягоную думку, праект ён падрабязна апісаў і нават зрабіў замалёўку для сябра. Караткевічу спадабаўся пакладзены ў аснову помніка вобраз задуменнага паэта. Паводле праекта прадугледжвалася некалькі гарыльефаў з вобразамі, напоўненымі вялікай экспрэсіяй. Прыканцы апісанья праекта Караткевіч заўважыў: «Памятник в лучшем смысле слова романтичен, каков был сам Купала. И это непохоже на надоевшую схему» [8, арк. 11].

Разважаючы пра ўласны стыль у літаратурнай торчасці, Караткевіч пісаў сябру: «...Ведь это одна из особенностей моей манеры: сливать современность с архаичностью. Это у меня на каждом шагу и, как мне кажется, придает моим стихам оттенок оригинальности. Я не могу гнаться за Кулешовым в его строгой, несмотря на растянутость, манере. Не могу гнаться за буйством красок Максима Танка, буйством прямо-таки фламандским. Так пусть будет так...» [8, арк. 8]. Гэтыя разважанні тым больш цікавыя, што ў інтэрв'ю да 50-годдзя знаны літаратар, адказваючы на пытанне, у каго ён вучыўся літаратурнаму майстэрству, назваў Максіма Багдановіча, Якуба Коласа, Янку Купалу і Максіма Гарэцкага [9, арк. 1].

Наяўнасць у асабістым фондзе малюнкаў пісьменніка адкрывае яшчэ адну грань яго таленту. На думку паэта Рыгора Барадзіна, «мастак Караткевіч мог бы, відаць, саборнічаць з пісьменнікам Караткевічам». Ягонья малюнкi зроблены прафесійна, з вялікім густам і любоўю. У архіў-музей сам літаратар перадаў 15 малюнкаў, выкананых чорным чарнілам і тушшу. Партрэтныя замалёўкі, малюнкi на гістарычныя тэмы, замалёўкі штодзённага жыцця, ілюстрацыі да ўласных твораў, сяброўскія шаржы... Асобныя малюнкi маюць подпісы, тлумачэнні, частка пазначана крыптанімам «УК». Сярод лістоў, дасланых Максіму Танку, захоўваецца паштоўка-малюнак Караткевіча, выкананая каляровымі фламастарамі, на адгорце якой – віншаванне з каталіцкімі Калядамі.

У другім вопісе сабраны і сістэматызаваны шматлікія публікацыі ў беларускіх СМІ: літаратурныя творы і інтэрв'ю з пісь-

меннікам, эсэ і ўспаміны аб ім, рэцэнзіі на ягоныя творы. Гэтая акалічнасць дазваляе адразу азнаёміцца з публіцыстычнымі матэрыяламі беларускіх газет і часопісаў, поглядамі айчынных літаратараў на творчасць калегі.

Большасць чытачоў знаёмыя з буйнымі гістарычнымі раманамі пісьменніка. Але ў сваёй творчасці гістарычную тэму Караткевіч развіваў і ў маленькіх творах. Так, у 1990 г. у часопісе «Беларусь» да 60-годдзя Караткевіча размясцілі так званы аксамітны альбом пісьменніка – твор «Приключения пана Валенты Кравца, панны Ханны Бжезинской, пана Володимижа Короткевича и казачьего выходца, пана Станислава Карпенко в 16 веке». Тэкст прыгодаў суправаджаюць зробленыя аўтарам малюнкi [7].

Сабраныя архівістамі ў асабістым фондзе публікацыі дазваляюць атрымаць уяўленне аб асаблівасцях творчага почырку Караткевіча. Літаратар адзначаў, што «...думаю о том, чтобы написать первый лист без единой пометки. Это значит, что потом все пойдет хорошо. Это мое своеобразное суеверие: не придерживаться эстетики исчерканной рукописи. Всякое дело нужно делать добротнo» [7, арк. 1].

Важнай асаблівасцю творчасці пісьменніка было яго трапяткое стаўленне да роднай зямлі і беларускай мовы. Ён лічыў: «...любы народ, вялікі ці малы, не можа існаваць як нацыя, калі не будзе мець уласнае мовы, калі не будзе шанаваць роднае слова, калі не будзе на нацыянальнай глебе памнажаць сваё духоўнае багацце [11, арк. 7]. Шматлікія сведчанні такога стаўлення літаратара даследчыкі могуць знайсці ў прысвечаных творчасці Караткевіча публікацыях цэнтральных і рэгіянальных газет, якія сабраны ў архіўным фондзе [9; 10; 12; 13].

Даследчыкам жыцця і творчасці Караткевіча варта звярнуць увагу і на публікацыі рэгіянальных сродкаў масавай інфармацыі аб ушанаванні памяці пісьменніка. Сярод матэрыялаў фонду вызначаецца нумар аршанскай газеты «Ленінскі прызыў», цалкам прысвечаны знакамi таму земляку: план мерапрыемстваў да юбілею пісьменніка, успаміны роднай сястры Наталлі, настаўніцы Караткевіча, аднакласніка С. Эйслянда, калег па працы ў сярэдняй школе № 8 г. Оршы, а таксама матэрыял аб музеі Караткевіча ў сярэдняй школе № 3 г. Оршы [12, арк. 8, 9].

Творчая рукапісная спадчына пісьменніка захавалася ў БДАМЛМ і ў складзе архіўных фондаў рэдакцый беларускіх часопісаў і газет. Сярод дакументаў часопіса «Малодосць» (фонд 37) у архіве-музеі знаходзяцца карэктура з аўтарскай праўкай аповесці «Лісце каштанаў», машынапіс з аўтарскімі і рэдактарскімі праўкамі апавяданняў «Белае полымя», «Вока тайфуна», аповесці «Зброя», рамана «Чорны замак Альшанскі» і п'есы «Маці ўрагану». Вывучаючы матэрыялы архіўнага фонду прыгаданага часопіса, даследчыкі могуць пазнаёміцца з аўтаграфамі эсэ і публіцыстычных артыкулаў Караткевіча, прысвечаных творчасці Францыска Скарыны, Алеся Наўроцкага, Рыгора Шырмы, Міхаіла Шолахава, гісторыі Віцебска («Тысячу стагоддзяў табе»), і вершаў «Пакаленне», «Не прыхваць сваёй любові», «Вячэрнія ветразі», «Дзяўчаты», «Мімозы», «О мой цудоўны край», «Здратаваныя магілы», «Жаўранак – звонкая ніць».

Раннія апавяданні пісьменніка «Лісты не спазняюцца ніколі», «Лятучы галандзец», «Завеі» і «Лясная гісторыя», створаныя ў 1956–1958 гг., былі перададзены ў архіў-музей разам з дакументамі рэдакцыі часопіса «Полымя» (фонд 42). Падчас навуковай апрацоўкі фонду часопіса архівісты знайшлі аўтаграфы паэмы Караткевіча «Зямля дзядоў», «Балада пра чалавекка, які змагаўся са смерцю», вершаў «Бацька», «На радзіме», «Міцкевічу», «Вадарод», напісаных у 1957 г. падчас працы настаўнікам ва ўкраінскай вёсцы Лесавічы [1, арк. 6–11].

У асабістым фондзе літаратуразнаўца Янкі Казекі захавалася аўтабіяграфія Караткевіча пад назвай «Дарога, якую прайшоў». Талент пісьменніка праявіўся і ў напісанні гэтага дакумента. У самым пачатку Караткевіч прызнаўся ў любові да Беларусі і зрабіў добрае апісанне сваіх родных мясцін: «Я ўрадженец той часткі Беларусі, якая ляжыць на Дняпры. Люблю Беларускае Палессе і казачна мяккую Навагарудчыну, і адзіную ў свеце Белавежу, і суровую прыгажосць паўночнага азёрнага краю. Іх нельга аддзяліць ад мяне, але ў Прыдняпроўі мне больш прытульна. Калі раніцай плывеш на чоўне праз рачны туман і бачыш услед галаву выдры, што пераплывае рэчку, або бабра – адчуванне шчасця, адзінства з гэтай зямлёй і любоў да яе перапаўняюць цябе. Продкі мае таксама адсюль. Гісторыю маю

можна было б пачаць з таго, што сто гадоў таму назад гэтая зямля была ахоплена паўстаннем» [15, арк. 1–5].

Вялікі жыццялюб і апантаны вандроўнік, Караткевіч шмат здымаў сам і часта здымаўся з іншымі. У справах фонду даследчыкі знойдуць фатаграфіі вандроўкі Караткевіча па мясцінах паўстанцаў Кастуся Каліноўскага, падчас здымак мастацкага фільма «Хрыстос прыязмліўся ў Гародні» з акцёрам Д. Баніёнісам, з рэжысёрам В. Рубінчыкам на мантажы фільма «Дзікае паляванне караля Стаха», са змейкай у руках на здымках дакументальнага фільма «Родная зямля» ў Бярэзінскім запаведніку, з паездак у Чэхію, Балгарыю, Башкірыю. Увагу прыцягваюць здымкі з сябрамі і яго жартоўнымі подпісамі.

Разнастайная творчая дзейнасць Караткевіча дазваляе актуалізаваць яго спадчыну ў музеях краіны. Творы пісьменніка і яго разважанні аб творчым працэсе, афіцыйныя і сяброўскія фотаздымкі могуць быць у экспазіцыі і выставах Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры. Аўтографы сцэнарыяў і водгукі аб кінастужках зоймуць годнае месца ў залах Дзяржаўнага музея гісторыі беларускага кіно. Дзяржаўны музей гісторыі тэатральнай і музычнай культуры можа ўключыць у выставачныя праекты аўтографы п'ес з разважаннімі аўтара і матэрыяламі пра абмеркаванні пастановак. Выказванні Уладзіміра Караткевіча аб падзеях беларускай гісторыі, лёсе роднага краю і мове, а таксама гістарычныя творы можна актыўна выкарыстоўваць у афармленні экспазіцыі айчыннага музеяў гістарычнага профілю.

1. Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва (БДАМЛМ). Фонд 42. Рэдакцыя часопіса «Полымя». – Воп. 1. – Спр. 129.

2. БДАМЛМ. Фонд 56 У. С. Караткевіч. – Воп. 1. – Спр. 6.

3. БДАМЛМ. Фонд 56. – Воп. 1. – Спр. 7.

4. БДАМЛМ. Фонд 56. – Воп. 1. – Спр. 19.

5. БДАМЛМ. Фонд 56. – Воп. 1. – Спр. 20.

6. БДАМЛМ. Фонд 56. – Воп. 2. – Спр. 3.

7. БДАМЛМ. Фонд 56. – Воп. 2. – Спр. 9.

8. БДАМЛМ. Фонд 56. – Воп. 2. – Спр. 14.

9. БДАМЛМ. Фонд 56. – Воп. 2. – Спр. 22.

10. БДАМЛМ. Фонд 56. – Воп. 2. – Спр. 23.

11. БДАМЛМ. Фонд 56. – Воп. 2. – Спр. 24.

12. БДАМЛМ. Фонд 56. – Воп. 2. – Спр. 26.

13. БДАМЛМ. Фонд 56. – Воп. 2. – Спр. 29.
14. БДАМЛМ. Фонд 126. Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Я. Купалы. – Воп. 1. – Спр. 277.
15. БДАМЛМ. Фонд 189. І. Д. Казека. – Воп. 1. – Спр. 36.

ИНКЛЮЗИВНЫЕ ПРОЕКТЫ В СОВРЕМЕННОМ МУЗЕЙНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

С. А. Пациенко,

*кандидат культурологии, доцент кафедры менеджмента
социально-культурной деятельности*

Белорусского государственного университета культуры и искусств

Современная социокультурная ситуация требует новых подходов к организации музейного пространства. Одним из таких требований является максимальная доступность услуг музеев для всех членов общества независимо от их физических возможностей. Причем доступность не только финансовая, техническая (наличие пандусов, подъемников, лифтов и т. д.), но и содержательная – доступность программ, услуг и мероприятий, компетентность и готовность сотрудников музеев к инклюзивной коммуникации.

Содействие интеграции, социальной адаптации и реабилитации людей с ограниченными возможностями здоровья средствами музейной коммуникации является перспективным направлением инклюзии как системной инновации, посредством которой осуществляется процесс увеличения степени участия в жизни социума всех граждан независимо от их физических возможностей, а также реальное включение людей с ограниченными возможностями в активную общественную жизнь.

Как отмечает российский исследователь В. Н. Ярская, социальная инклюзия представляет собой «демократическую акцию включения индивида или группы в более широкое сообщество с целью приобщения к определенному действию или культурному процессу» [3, с. 41]. Автор подчеркивает, что на сегодняшний день социальная инклюзия используется применимо ко всем категориям граждан, имеющим особые потребности, –